

**PE URMA „IERBII FIARELOR”. CĂUTĂTORI
ȘI TĂINUITORI DE COMORI DE ALTĂDATĂ***

Teodor CANDU**

Abstract

The present study intends to emphasize the information regarding the documentary evidence on “the herb of animals”, the plant that, according to tradition, has miraculous powers, being picked in the night before the feast of Saint John the Baptist’s Birth and used for opening the locks of the places hiding treasures. Based on documents and ethnographic material, we find out that the eastern area of Moldova has legends on “the herb of animals” dating from ancient times that came in this area either by Slavic influence or by an older one. The phenomenon of searching treasures is omnipresent in history, in the Romanian space as well as worldwide; therefore, the two cases, of the monk Evghenie from Căpriană and of the so-called “group of adventurers” from Pârlița, supplement the numerous legends and stories related to imaginary or real treasures in the territory between Prut and Dniester rivers.

Keywords: “the herb of animals”, treasure seekers, “The Ascension of Jesus” Church of Chișinău, Căpriană Monastery, Pârlița, Moldavia, Bessarabia.

Cuvinte-cheie: „iarba fiarelor”, căutători de comori, Biserica Înălțarea Domnului din Chișinău, Mănăstirea Căpriană, Pârlița, Țara Moldovei, Basarabia.

„Iarba fiarelor (fierului)”¹ reprezintă o plantă căreia din cele mai vechi timpuri îi sunt atribuite caracteristici miraculoase, cel mai adesea fiind aflată într-o strânsă legătură cu deschiderea lacătelor fără chei. În

---

* Studiul a fost publicat inițial în „Buletin Științific”. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, serie nouă, fascicula Etnografie și Muzeologie, Chișinău, vol. 27 (40), 2017, p. 73-85. Apare, într-o variantă ușor modificată, și în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei” în virtutea Protocolului de colaborare încheiat între Muzeul Etnografic al Moldovei și Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală în 2006, protocol care prevede, printre altele, republicarea celor mai valoroase studii în propriile reviste de specialitate.

** Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău – Republica Moldova.

¹ Valer Butură, *Enciclopedie de etnobotanică românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 116-117.

anumite spații, cum ar fi spre exemplu în Bravicea – Orhei, această plantă mai era cunoscută și sub denumirea de „iarba boierului”².

Spre a fi folosită în acest scop, cel ce o căuta urma să îndeplinească un șir de condiții în procesul de culegere a ei. Printre acestea, conform unor tradiții venite în special din spațiul slav³, mai întâi trebuia găsit un cuib de ciocănitoare și, după ce pasărea-mamă zbura din el, cel care-l găsea trebuia să-i blocheze intrarea. După ce pasărea revenea și găsea cuibul astupat, zbura după o stibă de iarba fiarelor. Revenind cu aceasta la scorbura acoperită, apropia stibla, după care se auzea o pocnitură răsunătoare și dopul de la intrare sărea. Omul, în acel moment, trebuia să facă zarvă ca ciocănitoarea să scape din plisc firul de iarbă care, odată căzut, urma să fie ridicat cu o cârpă roșie sau albă. Se considera că doar cu un fir de acesta putea fi deschis orice lacăt. Se mai credea că, dacă se va apropia stibla de un lacăt sau ușă, atunci ele se vor sfărâma⁴.

O altă credință era în legătură cu activitatea fierarului. Pentru a-i face rău acestuia și a-i împiedica munca, era suficient de a arunca în fierărie iarba fiarelor, iar aceasta, conform credințelor populare, distrugea arama, fierul, argintul și chiar aurul.

O altă tradiție venită tot din spațiul slav arată modul cum era culeasă această plantă. Astfel, în ajunul sărbătorii Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul (numită de popor Sânziene sau Drăgaica), cel ce căuta iarba fiarelor trebuia să meargă într-un loc pustiu și să cosească iarbă până se rupea coasa, acesta fiind semnul că a fost atinsă iarba mult căutată. În acel loc se aduna toată iarba cosită, după care era aruncată într-o apă curgătoare. De obicei, iarba obișnuită se scufunda sau plutea în aval, pe când iarba fiarelor plutea în amonte. Atunci aceasta era prinsă și urma a fi folosită⁵.

² *Corpusul răspunsurilor la chestionarele Ion Mușlea, I. Basarabia și Bucovina, Chestionarele II, IV, VII. Ediție critică de documente etnologice inedite, introducere, note și indici de Ion Cuceu, Maria Cuceu și Cosmina Timoce-Mocanu, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015, p. 219-222 (informație culeasă de Theodor Sârghie, elev la Școala Normală din Chișinău, în satul Bravicea, de la Mitrofan Sârghi).*

³ Разрыв-трава – rus: *спрыг-трава, скакун-трава, трава прыгун, трава огонь*; Ucraina Transcarpatică: *клин-трава*; poloneză: *rozryw*; bulgară: *разков, разковниче*; sârbo-croată: *отвор трава, расковник, дотелина, trava od otvora, se-otpira* (cf. Valer Butură, *op. cit.*, p. 116-117). Precizăm faptul că cvasi-majoritatea sintagmelor și a termenilor citați de Butură reprezintă sinonime din spațiul slav pentru iarba fiarelor.

⁴ Разрыв-трава. <http://miffflow.ru/slavyane/razriv-trava/> (accesat la 20.X.2017).

⁵ Idem.

Același obicei îl aflăm în perioada interbelică și în relatarea făcută de Manca a lui Gherasim din Cîrîpcău⁶.

O altă legendă este în legătură cu un tânăr voinic (oștean), care, rătăcit de camarazii săi, mergând obosit prin pădure, pe timp de toamnă, a auzit sâsăitul mai multor șerpi ce se târau spre un munte, lângă care, luând în dinți un fir de iarbă, atingeau cu el stânca și aceasta se deschidea, loc pe unde intrau înăuntru. Atunci, acel voinic a rupt și el acea iarbă, simțind o durere înțepătoare în deget, dar a răbdat și a atins piatra, care s-a dat într-o parte; tânărul a intrat într-o peșteră, iar în jur a văzut aur, argint și pietre nestemate; în centrul peșterii se găsea un tron de aur, pe care era întins un șarpe, iar în jurul său dormeau o mulțime de alți șerpi strânși ghem⁷.

Acestei plante îi sunt atribuite și anumite calități terapeutice. Astfel, dintr-o informație din Oprișeni – Rădăuți⁸, aflăm faptul că iarba fierului este culeasă în zorii zilei de Sânziene din pădure și era folosită „pentru băi, pentru copii mici, cari sufăr de «răul copchiilor»; se crede că se fac tari ca fierul”⁹.

Legendele legate de această plantă miraculoasă sunt întâlnite în folclorul mai multor popoare, atât din spațiul slav, cât și la români, rămânând până în zilele noastre ascunse sub vălul miraculosului.

*

În pofida acestor caracteristici mitologice, cercetând patrimoniul documentar din spațiul nostru, am reușit să depistăm două cazuri când această plantă este atestată în documentele vremii. Un caz este legat de un grup de căutători de comori, din rândul clerului monahal și de mir din spațiul Moldovei de pe la începutul secolului al XIX-lea¹⁰. Al doilea vizează o informație prezentată de o persoană organelor polițienești din Basarabia în legătură cu activitatea unei pretinse bande de aventurieri și infractori¹¹.

Considerăm că pentru a elucidă aspectele percepției colective față de *iarba fiarelor* în spațiul basarabean, este necesar să apelăm la

---

⁶ *Corpusul răspunsurilor la chestionarele...*, p. 119-128 (informație culeasă de elevul Andronic Efimie de la Școala Normală „Petru Maior” din Soroca, în cadrul Chestionarului cu privire la Obiceiuri de Vară; colectată în satul Chirilenii, județul Soroca).

⁷ Разрыв-трава. <http://miffflow.ru/slavyane/razriv-trava/> (accesat la 20.X.2017).

⁸ *Corpusul răspunsurilor la chestionarele...*, p. 19-26 (informație culeasă de Axentie Bilețchi din satul Oprișeni, județul Rădăuți).

⁹ *Ibidem*, p. 19 și 20.

¹⁰ Arhiva Națională a Republicii Moldova (ANRM), Fond 733. *Dicasteria Exarhală a Moldovei, Țării Românești și Basarabiei (1808-1812)*, inv. 1, dos. 191.

¹¹ *Idem*, Fond 279. *Jandarmeria Guberniei Basarabia*, inv. 1, dos. 460.

izvoarele scrise ale timpului. Acestea sunt unicele surse certe ce ne-ar permite să aflăm dacă a fost sau nu cunoscut acest concept în arealul pruto-nistrean atât până, cât și după anexarea lui la Rusia, și dacă acesta a evoluat oarecum sub influența factorului rusesc.

Primul caz asupra căruia dorim să ne oprim mai pe larg îl are în centrul său pe Evghenie, un călugăr de la Mănăstirea Căpriana. Acesta, în anul 1810 a fost reținut de către autoritățile administrative ale ținutului Orhei, fiind bănuțit că s-ar fi îndeletnicit cu tâlhăria¹². Drept motiv a servit faptul că la el a fost găsit un cal și un iatagan.

După cercetările corespunzătoare, aflându-se că este din rândul clerului, a fost trimis pentru a fi cercetat la protopopul de Chișinău, Gheorghe Batcu. Acesta, după ce l-a interogat, l-a trimis pentru a fi luată o hotărâre la scaunul episcopal. De unde, având în vedere faptul că făcea parte din rândul călugărilor de la o mănăstire închinată, a fost trimis spre judecată la Iași în fața Dicasteriei Exarhale a Moldovei, Țării Românești și Basarabiei, fondată în 1808 și aflată în jurisdicția mitropolitului și exarhului Gavriil Bănulescu-Bodoni.

Evghenie călugărul, unul dintre principalii protagoniști ai acestui caz, era de origine bulgar, în 1810 având vârsta de 25 de ani. Tatăl său a fost pielar și a locuit peste Dunăre în localitățile din Episcopia Tetenilovețk¹³. De mic copil a rămas orfan de tată, fiind dat de mama sa ieromonahului Antip, care l-a dus la Mănăstirea Râla (Rila) din Bulgaria, unde, la vârsta de 14 ani, a fost tuns rasofo de același ieromonah Antip. A viețuit în acea mănăstire până la trecerea în Moldova, care s-a produs pe la 1805, venind aici fără acte de drum, pentru a-și vizita mama, care viețuia la Schitul Voroniana¹⁴, unde se călugărise.

Aflat în Moldova, a găsit ocazie să meargă la Kiev, cu intenția de a se înscrie la Academia din acel oraș, însă din cauza lipsei actelor de identitate nu a fost primit. Prin urmare, a fost nevoit să revină în Moldova, cu intenția de a se reîntoarce în patria sa. Intenție pe care nu a mai finalizat-o din cauza războiului, fiind introdusă interdicția de trecere în dreapta Dunării. Astfel, a cerut mitropolitului și exarhului Gavriil ca să fie așezat la o mănăstire închinată locurilor sfinte, întrucât Mănăstirea Căpriana era metoh al Mănăstirii Zografu de la Muntele Athos. Ținându-se cont de originea sa etnică, a fost așezat să viețuiască temporar, adică până la deschiderea hotarului, la Mănăstirea Căpriana.

¹² Idem, Fond 733. *Dicasteria Exarhală...*, inv. 1, dos. 191.

¹³ Cel mai probabil este vorba de orașul Teteven – Bulgaria.

¹⁴ Schitul Vorona din județul Botoșani.

Evghenie a locuit la Căpriansa timp de 8 luni, după care a purces în căutarea ierbii fiarelor, în schimbul căreia urma să afle locul unde este tăinuită o comoară. Pe când se afla la Mănăstirea Căpriansa, în luna ianuarie 1810, a fost informat de un țăran că ar cunoaște unde se află o comoară ascunsă în 12 butoaie cu aur. Dorind să intre în posesia informației unde se află aceasta, i-ar fi declarat țăranului că ar putea să-i facă rost de iarba fiarelor, doar cu ea ajungându-se la acea comoară.

Pornind în căutarea acestei ierbi, s-a întovărășit cu preotul Nicolae din Chișinău și diaconul Petre, ginerele acestuia; a părăsit mănăstirea, și-a cumpărat un cal din banii pe care i-ar fi primit de la preotul Nicolae și a purces să caute pe acel țăran, ca să-i arate locul unde se afla comoara; dar fiindcă nu avea iarba, țăranul nu a dorit să i-l indice.

Din raportul protoiereului Gheorghe Batcu aflăm că prima întâlnire a tovarășilor călugărului Evghenie a avut loc în casa preotului Nicolae de la Biserica Sârbilor din Chișinău¹⁵. La acea întrunire a mai fost de față și dascălul Iftodi din satul Mășcăuți, ținutul Orhei. De la acesta, protagoniștii noștri ar fi primit un zapis, prin care dascălul Iftodi îi încredința că el cunoaște locul unde era tăinuită comoara, condiția fiind ca ei să meargă să caute „iarba ferilor”, iar după ce o vor găsi să vină la el să le indice unde este ascunsă comoara.

Înțelegându-se între ei ca să nu divulge secretul, preotul Nicolae i-ar fi dat ginerelei său 70 de galbeni; diaconul Petre ar fi luat de la un tânăr sârb cu împrumut încă 30 de galbeni, din care călugărul Evghenie ar fi cumpărat un cal la prețul de 400 de lei și un iatagan cu 100 de lei.

Acești doi slujitori ai bisericii au mers pe la locurile unde ar fi auzit că se află astfel de iarbă, pe la Orhei și în Bugeac, și pe la vrăjitori, dar nu au reușit să o găsească. „Investigațiile” acestor căutători de comori, în pofida eșecului suferit, au continuat și pe alte căi. Spre

---

¹⁵ În conformitate cu Catagrafia clerului din Eparhia Hușilor, din perioada 1809-1812, la Biserica Înălțarea Mântuitorului din Chișinău erau înregistrați patru preoți, printre care unul cu numele Nicolae și un diacon Petru, care ar putea fi identificați cu cei doi protagoniști, care, alături de Evghenie călugărul, se aflau în căutare de comori. Biserica Înălțarea Domnului din Chișinău, amplasată la intersecția actualelor străzi Vasile Alecsandri și Grigore Ureche, nr. 58, este unul dintre vechile lăcașuri care au activat și înainte de 1812; actualul edificiu este ctitorit în intervalul 1827-1830 pe locul vechii biserici distruse de un incendiu ce s-ar fi produs pe la 1823. Detalii despre Biserica Înălțarea Domnului din Chișinău, a se vedea la Alexandru Cerga, *Bisericile Basarabiei. Dicționar enciclopedic. Scurt istoric, imagini, bibliografte*, vol. II, Chișinău, 2016, p. 284-285; Sergius Ciocanu, *Orașul Chișinău. Începuturi, dezvoltare urbană, biserici (sec. XV-XIX)*, Chișinău, Editura Cartdidact, 2017, p. 207-209.

exemplu, preotul Nicolae ar fi „scos cuvânt, că cini spune di iarba acii să-i ducă limbă”.

Astfel, din raportul lui Gheorghe Batcu aflăm că „un mocan, bând la o crâșmă, s-au lăudat că el are buruiana aceea. Și când au auzit crâșmariul s-au dus de au spus preotului...” Drept urmare, preotul Nicolae l-ar fi invitat pe acel mocan la casa sa, unde l-a hrănit și cinstit, încercând să afle despre această plantă. Mocanul, pe care protagoniștii îl caracterizează ca „fiind șiret”, le-ar fi declarat că aceea iarbă „nu-i la dânsul, ci este la un frate a lui la câmpu și mai pe urmă o va aduci”. Lucru care nu s-a întâmplat, căci mocanul a profitat de naivitatea acestor căutători de comori.

Călugărul Evghenie și preotul Nicolae și-au continuat „investigațiile” și prin chestionarea credincioșilor pe când aceștia veneau la spovedanie, în timpul Postului Mare; dar nici acest lucru nu a fost încununat cu un rezultat palpabil.

La scurt timp, Evghenie a fost reținut de către slujitorii Serdăriei de Orhei, fiind bănuțit că s-ar îndeletnici cu tâlhăria, întrucât nu avea la el nici acte corespunzătoare, ce i-ar fi permis libera mișcare prin țară, dar și pentru că deținea un cal și arme la el. Constatându-se că este față bisericească, conform practicii epocii, a fost predat pentru cercetare protopopului de Chișinău, Gheorghe Batcu, care în urma interogării îl trimite la ierarhul locului, episcopul Meletie Lefter-Brandaburul, conducătorul Episcopiei de Huși, în jurisdicția căruia intra târgul Chișinău și fostul ținut Lăpușna, în acel moment înglobat în cadrul ținutului Orhei.

Ajungând la scaunul eparhial, în scurtă vreme va fi trimis la Iași, în fața Dicasteriei Exarhale, care decide întoarcerea călugărului Evghenie la mănăstirea unde a fost așezat, în cadrul căreia nu va rămâne mult timp, căci, sub motivul că arhimandritul Anthim de la Căpriană nu i-ar asigura existența în mănăstirea dată, cere să fie strămutat în alt lăcaș monahal.

Din prezentarea acestui caz constatăm că, în tradiția populară din spațiul Țării Moldovei de la începutul secolului al XIX-lea, avem atestate cazuri când locuitorii auziseră despre existența *ierbii fiarelor (fierului)*, pe care o legau strâns de capacitatea miraculoasă de deschidere a lacătelor și a acelor locuri unde erau ascunse comorile.

Pe lângă aceasta, datele din documentele pe care le redăm integral în anexe ne indică faptul că fenomenul căutării de comori era răspândit în arealul spațiului pruto-nistean, în speță în zona Orheiului. Unul dintre informatorii care i-ar fi motivat pe cei trei slujitori ai

altarului să pornească în această aventură era din satul Mașcăuți, ținutul Orhei, localitate aflată în imediata apropiere a sitului arheologic de la Orheiul Vechi, unde cel mai probabil, în acea perioadă, încă se mai păstrau multe vestigii ale vechiului oraș tătăresc și ale complexului cunoscut sub denumirea de Palatul Pârcălăbiei. Un alt areal pe care îl vor „cerceta” personajele noastre în căutarea ierbii fiarelor a fost Bugeacul.

De asemenea, putem constata că tradiția existenței unei ierbi miraculoase care ar deschide subteranele unde erau ascunse comorile era răspândită în spațiul românesc. Cazul mocanului care i-ar fi dus în eroare pe cei trei protagoniști demonstrează că această tradiție era răspândită și în rândul mocanilor care practicau păstoritul transhumant.

*

Un alt caz pe care dorim doar să-l semnalăm este asociat aceleiași tradiții a existenței unei plante miraculoase, identificată de noi cu *iarba fiarelor*, se referă la o informație din anul 1916 prezentată Jandarmeriei din Basarabia de către Toma Grigorie Iurciuc din Chișinău. Sus-numitul înștiința că, lucrând pe terenul proprietate a Agafiei Marco-Văcari (Secară) din târgul Pârlița, a descoperit un tunel cu lungimea de 16 arșini¹⁶, care este și mai adânc, și o lățime de cca 1,5-2 arșini. Din datele pe care le-ar fi adunat, acest tunel a fost săpat de o bandă de *tâlhari și aventurieri, tăinuitori de comori, șantajști* ș.a., care s-ar fi îndeletnicit cu diferite fapte reprobabile timp de mai bine de 35 de ani, schimbând cantități, în opinia informatorului, de aur și argint, atât în Caucaz, cât și la Constantinopol.

În cadrul actului, Toma Iurciuc aducea în calitate de probă, în viziunea sa, faptul că „membrii acestei bande” ar fi căutat inexistentă *iarbă a fiarelor* (разрыв трава), care le era necesară pentru a deschide subsolurile în care ei ar fi ascuns comori. În opinia acestui informator, respectiva iarbă, pe care o căutau amintiții membri ai bandeii de tâlhari și aventurieri, nu exista.

Deși la o analiză sumară a textului denunțului întocmit de Toma Iurciuc, acesta poate fi calificat mai degrabă ca fiind elaborat de o persoană cu anumite probleme psihice, totuși informația pe care ne-o prezintă despre iarba fiarelor are un substrat care ne dă voie să înțelegem că în tradiția orală din societatea basarabeană și de la începuturile secolului al XX-lea conceptul dat încă exista.

---

¹⁶ Arșin, arșini, s.m. Veche unitate de măsură pentru lungime, egală cu 0,711 m.

*

Așadar, credința la care fac referire aceste documente din veacurile XIX-XX îngloba ideea, general acceptată în legătură cu această plantă, referitoare la proprietatea miraculoasă de deschidere a lacătelor și subteranelor unde sunt tănuite comori.

Prin urmare, în baza actelor pe care le reproducem integral în continuare, constatăm că fenomenul căutătorilor și tănuitorilor de comori era prezent în spațiul pruto-nistrean. Atât în primul caz, cât și în cel de-al doilea, pentru identificarea acelor tezaure și pentru accesarea la ele era nevoie de un ajutor supranatural; de obicei, aceasta se făcea prin apelarea la proprietățile magice atribuite firului de iarba fiarelor, care era foarte greu de găsit sau se considera a fi inexistent.

ANEXE

1.

1810 mai 22 – *Gheorghe Batcu, protopop de Chișinău, raportează episcopului Meletie Lefter-Brandaburul cu privire la cercetarea ce a făcut-o diaconului Evghenie și preotului Nicolae, care au fost reținuți de Serdăria de Orhei pe motiv că vagabondau prin ținut fără acte însoțitoare, fiind bănuți de a fi tâlhari, iar ei au mărturisit că au căutat iarba fiarelor.*

Preosfințite stăpâni.

Fac înștiințare preosfințiilor vo(a)stre pentru pricina diiaconului Evghenii, cu preutul Neculai și cu diiaconul, ginerile său. După poroncă, iar am intrat în cercetare și tot cum am arătat întâi așa este, că întâiași dată când s-au întovărășit ei în casa preotului au fost sfatul, fiind și un dascal Iftodi, din sat Mașcăuți, țin(u)t(ul) Orheiului, care dascăl le-au dat și zăpis, cum că el știi locul acela unde este comoara aceia și ei numai să caute Iarba Ferilor și dacă vor găsi o să meargă la dânsul să le areti unde este. Și așa s-au sfătuit, preutul cu deiaconii, fiind rudenei să tănuiască bine să nu iasă cuvântul acesta dintre dânșii. Și, scoțind preutul 70 galbeni, i-au dat în mâna ginerelui său. Și ginerele său i-au dat în mâna lui Evgheni și au mai luat de la un băietan sârbu tot deiaconul 30 galbine și i-au dat tot la Evghenie. El cum au luat îndată au cumpărat calul acesta pe cari au dat 400 de lei

și un iatăgan 100 de lei, și s-au dus să caute Iarba Ferelor, și mergând amândoi diiaconii la Orheiu și într-alte locuri, pe undi auză că este Iarbă de ace, și n-au găsat.

Și de acolo s-au dus pin Bugeac, tot după iarbă aceia. Și în tot locul unde auză că este tot cerca ca să găscă, și tot n-au mai găsit.

Și pe la vrăjitori, unde auză că sînt, tremete să cauti de va găsa como(a)ra aceia o bunte (?) bulgarcă ave numai un cal și cerându-i preutul, zăcând să margă pără la un sat și îndată i la treimete, și tremițind în toate părțile tot după iarbă și după vraje au perit calul, care cal face 250 de lei.

Un mocan, bând la o crășmă, s-au lăudat că el are buruiana aceia. Și când au auzit crășmariul s-au dus de au spus preutului, fiindcă preutu au scos cuvânt că cini spune di iarba acii să-i ducă limbă. Și cum au auzit preutul acesta l-au adus la casa sa, și i-au dat de băut și de mîncare, și cerând iarba aceia, fiind șiret, au ză că nu-i la dânsul, ci este la un frate a lui la câmpu și mai pe urmă va aduci. Și așa trăgând nădejde, cât o va aduce, au zis către diiaconi să nu mai cauti, de acum sm el a găsit.

Și în Postul cel Mare pi câți i-au ispoveduit pe toți i-au întreat tot de ace iarbă, și pe deiaconul ginerele său de multe ori l-au trimes și pe gios să caute de ace iarbă, aceste toate li-au arătat Evghenei, fiind fați și preutul și diiaconul.

Am cercetat și la sărdari, după ci au adus pe oameni aceia, ci au fost cu Evghene împreună, și cercetat, și au arătat că tot pentru comoare au îmblat, iar nu pentru tâlhăreșug, după cum era prepusul când i-au adus la Sărdării. Și așe le-(a) dat drumul, rămâind în pace de cătră Sărdărei.

Și după poroncă, am triimes pe numetul călugăr împreună cu calul și iatăganul, și pe preutul Neculai cu ginerile său diiaconu.

Iar anii cei cu multă norocire a preosfințiilor voastre, fii de la milostivul Dumnezeu mulți și prefericiți.

1810 mai 22

A preosfințiilor vo(a)stre preplecată slugă, Gheorghie prot(o)p(op) ot Chișinău m.p.

Altă mână: Călugărul Evghene au arătat că el au fost rânduie la Mănăstirea Căpriană de la Decasterie, dar șidere lui au fost mai mult aice în târgu la un han au șezut cu chirie.

Pe fila 9v: Preosfințitului și al meu mult milostiv stăpân, preosfinții sale chirio, chir Meletie episcop Sfintei Episcopii Hușului, cu pre plecaci metanii închina.

ANRM, F. 733, inv. 1, dos. 191, f. 6, 6v. (original).

2.

1810 iulie 27 – *Meletie Lefter-Brandaburul, episcop de Huși, îl informează pe Gavriil Bănulescu-Bodoni, mitropolit și exarh al Moldovei, Țării Românești și Basarabiei, cu privire la condițiile în care a fost reținut de Sărdăria de Orhei călugărul Evghenie de la Muntele Athos și preotul Nicolae din Chișinău, care au declarat că umblau în căutarea de comori.*

Preosfințite stăpâne.

Mai în trecuta vreme înștiințându-mă protopopul de Chișinău, pentru un călugăraș Sfeta Goreț, cu nume Eughenie, că prinzindu-să la Sărdărie împreună cu alții cu prepus de tâlhariu, călări și cu arme, umblând noaptea și cunoscându că iaste călugăr i l-au dat Sărdăria pe mână și că la cercetarea ce i-au făcut acolo au arătat cum că nu au umblat cu alt feli de răutăți, ci spuindu-le cineva de niște comori că ar fi, și dup(ă) aceale au umblat căutând, având în tovărășie și pe un preot Nicolai, un diiacon, ginerile preotului de la besearica Sârbilor de acolo, pentru care scriind protopopului ca să-i timită aicea la Episcopie, precum i-au și trimis.

Cu această în scris înștiințare, la cercetarea ce li s-au făcut aicea, asăminea au arătat călugărul că după comori au fost umblarea lui și nu cu alt chip, iar preotul Nicolae, vrând a să dezvinovăți au arătat că nici un feli de tovărășie nu au avut cu călugărul la aceale umblări, decât numai că cu înșălăciune amăgindu-l, i-ar fi împrumutat într-un rând 300 lei, și într-alt rând 700 lei iar fi luat de la alt bulgar, prin chizășiia diaconului, ginerului său, fără știrea sa, pentru care după ce s-au înștiințat, apucând pe călugăr au luat 600 lei înapoi, iar pentru 400 lei, au arătat că au cumpărat un cal și un iatagan, care s-au găsit la dânsul. Și fiind cearere numitul preot să nu rămâe păgubaș de acești bani, i s-au împlinit calul de la călugăr, drept acei 400 lei, încât au arătat că l-au cumpărat, făcându-să socoteală și de cheltuiala ce au arătat călugărul că au făcut umblând într-aceale mișălătăți, 160 lei, pentru care am îndatorit

pe preot de i-au răspuns 80 lei, cheltuiala pe giurătași și pentru că au avut amestecare într-acel feliu de necovioasă urmări, numitul preot și cu diaconul să află în canonisire, iar pe călugărul Eughenie, arătând că de la cinstita Exarhiceasca Decasterie au fost trimis la Mănăstirea Căpriiana să petreacă, și de acolo au fugit, precum mai pre larg arată scrisoarea arhimandritului de Căpriiana îl triimit iarăși la a preosfințiilor voastre hotărâre, iar eu sînt a preaosfinții tale plecat slugă.

Meleti episcop Hușului m.p.

1810 iuli(e) 27

Pe fila 1, sus, altă mână, în limba rusă: № 189й. 1810 года 29 июля. Рассмотреть Дикастерии и представить с мнением.

<Traducere: No 189. Anul 1810 iulie 29. Să se examineze de către Dicasterie și să fie prezentată opinia.>

Pe fila 1, jos, în colțul din stânga, altă mână, în limba rusă: Репорт Гушскаго епископа Мелетия с препровождением бродящаго монаха Евгения.

<Traducere: Raportul episcopului Meletie al Hușilor cu privire la trimiterea călugărului vagabond Evghenie.>

Слушан 30 июля 1810 го года.

<Traducere: Audiată la 30 iulie, anul 1810.>

Ibidem, f. 1 (original); f. 4, 4v. (traducere rusă de cancelarie).

3.

1916 noiembrie 6 – *Toma Grigorie Iurciuc din Chișinău informează Jandarmeria cu privire la o oarecare grupare de aventurieri care ar fi ascuns niște comori în apropiere de târgul Pârlița, pe terenul ce i-ar aparține Agafiei Marcu-Văcari (Secară).*

Его Высокоблагородию господину Жандармскому Полковнику.

Томы Григориевича Юрчука, живущ. в г. Кишиневе по Кузнецкой ул. в дом № 60.

Честь имею донести, Вашему Высокоблагородию о достигнутых результатах на участке собственной земли Агафии Марко-Вакарь она же Сакарь, где мною производятся раскопки от 12 октября 1916 года.

За неимением рабочих рук, медленно произвожу тщательное разследование.

24-го октября 1916 года, мною было послано из местечка Пырлицы, заявление, на имя Вашего Высокоблагородия в коем говорится, об обнаружении мною найденной тоннели, которая до настоящего времени продолжается и ведет в глубь земли, где она специально заделана шайкой авантюристов, которые заделали местами балластным песком, и камнями, а в некоторые местах совершенно залита чамуром.

По сие время рабочими уже очищена тоннель для прохода человека; длиною больше 16 аршин, и продолжается дальше; ведет в длину и глубину. Среди тоннели обнаружено мною разно-родных знаков, которые специально заделали шантажисты скрывающие золото и серебро, в некоторых местах тоннель имеет вид комнаты, а дальше указывает свободный проход шириною в полтора и два аршина.

По видимому факту тоннель это докажет все подлости и убийства в совершившихся шайкой скрывающих богатства.

Так как больше 35 лет разбойническая шайка этих авантюристов свободно расширила свои винительные действия под видом розыскивания не существующей ими выдуманной разрыв-травы; такова необходимая в их распоряжение для открытия подземельных погренов ими-же утаеваемых кладов, шайка кладоскрывателей и искатилей не существующей разрыв-травы, внятно расширяла, свои злоумышленные заблуждения завлекая мужчин и женщин, что в последствии мною будет обнаружено и доказано.

На участке Вакарь-Сакаря, мною обнаружена тоннель, доказывает фактом, тому что шайка авантюристов, в подобной тоннели, под-земельнаго хода свободно могла производить все-возможные ограбления и убийства, что уже выясняется доказательствами найденной тоннели.

В настоящее время Агафия Вакар-Сакар, созналось в следующем; что ея покойный муж еще с другими его товарищами, нашли массу старинаго золота, и серебра, таковое ими было

промено на Кавказе, кроме этого Сакар высказывает что ея покойный сын Василий Вакар, имел много старинных золотых монет которые были променены им в Константинополе; после чего она и ея дочь опять видели у Василия много старинных золотых монет, а так-же и 116 тысяч рублей Повидимому золот, бранное ими с этого же клада, в котором и по сие время хранится, много золота и серебра; по их уверенности в этом погребѣ, в настоящее время находится ящик с променными деньгами, ящик этот поставлен ея сыном, и что в этом ящике сохраняются все документы по ко//л. 46//ме совершалась промена стариннаго золота; все документы выданные Василию Вакару-Сакару в Константинополе.

Весь секрет найденнаго ими же скрытаго погребам компаньоном; а именно Константину Дорожницу, Николаю Чабану, Андрею Фортуне и Николаю Гросе, и другим членам их шайки. Агафия Вакар-Сокар, созналась что несколько лет, тому назад, в ея доме сын Василий, собрал всех своих главарей шайки, и ночью в доме собранная шайка, была в составе семьдесят четыре (74) человека, которые сделали между собой клятвенную присягу, выдать правительству, ими скрываемый погреб. Кроме того Агафия Сакар созналась, о том что она, дала одному еврею, большой кусок слитого золота; еврей этот проживает в м-ке Корнештах имя и фамилия этого еврея мною будет узнана и выяснена Вашему Высокоблагородию.

Андрей Фортуна и Николай Чобан тоже уверяют что и Агафия и доказывают что в ящике ими положенные выше упомянутые документы, вся шайка старается о том чтобы скрыть ящик в котором по их уверенности находится восемь тысяч променянных денег и подписанных ими документы.

Всему выше поименованному; и названному; я отношусь тщательно, сособно; и под строгим моим надзором тайно от шайки; мною секретно в веденных обнаружений, тщательно преследую шайку и зорко слежу, за ходом дел, и работ согласно 430 ст. 10 т ч. 1 к. 3й Св. Закона Российской Империи.

На днях приступлю к личному допросу Николая Чобана, Константина Дорожняка, Андрея Фортуны, и Николая Гроссу и других лиц и шайки. Которые очевидцы скрываемаго, в случае совопротивления с их стороны, будут арестованы.

Все подробности о достигнутых мною результатах покорнеше донесу Вашему Высокоблагородию в найденной тоннели, работа

продолжается и будет продолжаться под моим надзором до полного обнаружения, и при личном моем усмотрении золота, и серебра в то время, мною будут поданы телеграммы, на имя Вашего Высокоблагородии, и г.г. Министров, и господину Бессарабскому губернатору и в императорскую Археологическую Комиссию.

И до прибытия властей на место обнаруженные все будет сохранятся нерушимум.

Покорнейше прошу Ваше Высокоблагородие по получении моей телеграммы оказать мне необходимую охрану.

Проситель Фома Григориевич Юрчук м.п.

1916 года, ноября бго дня. М-ко Пырлица.

Traducere:

Excelenței Sale domnului colonel de Jandarmerie.

Toma Grigorievici Iurciuc, domiciliat în orașul Chișinău, strada Kuznețkaia, casa nr. 60.

Am onoare a vă raporta, Excelenței Voastre, cu privire la rezultatele obținute pe terenul proprietate a Agafiei Marco-Văcari (Secară), unde subsemnatul desfășoară săpături din data de 12 octombrie, anul 1916, însă din lipsa brațelor de muncă, desfășor încet această cercetare amănunțită.

La 24 octombrie 1916, am trimis din târgul Pârlița o cerere în adresa Excelenței Voastre, în care vă aduc la cunoștință despre tunelul descoperit de mine, care până în prezent se întinde și duce în adâncul pământului, care a fost acoperit de o bandă de aventurieri, care l-au acoperit pe alocuri cu nisip de balast și pietre, iar în unele locuri complet a acoperit-o cu ceamur.

Până în prezent, muncitorii au curățit tunelul pentru trecerea unui om de o lungime de peste 16 arșini și continuă mai departe, în lungime și adâncime. În cadrul tunelului am descoperit semne de diferite feluri pe care în mod intenționat le-au ascuns șantajistii, care ascund aur și argint; în unele locuri acest tunel are forma unei camere, iar mai departe indică o trecere liberă cu lățimea de 1,5 și 2 arșini.

Din faptul evident, tunelul ne dovedește toată mârșăvia și omuciderea ce au comis-o banda care ascunde bogățiile.

Deoarece mai bine de 35 de ani această bandă de tâlhari și aventurieri în mod deliberat au comis acțiunile lor ce le pot fi aduse în

vină sub pretextul căutării inexistentei ierbi a fiarelor, că aceasta le este necesară în opinia lor pentru deschiderea subsolurilor în care ei însuși au ascuns comorile, o bandă de tainuitori de comori și căutători a inexistentei ierbi a fiarelor, și-au extins a lor de rea credință amăgire, atrăgând în aceasta bărbați și femei, fapt care în continuare de mine va fi descoperit și dovedit.

Pe sectorul Văcari-Secară am descoperit un tunel, ceea ce cu probe dovedește că banda de aventurieri într-un asemenea tunel, cu ieșire în subterană în mod liber, au putut să se îndeletnicească cu jaful și să comită omucideri, ceea ce reiese din proba tunelului descoperit.

În prezent, Agafia Văcari-Secară a recunoscut următoarele: că camarazi ai săi au găsit o cantitate impresionantă de aur și argint vechi, care ei l-au schimbat în Caucaz; suplimentar Secară declară că răposatul ei fiu, Vasilie Văcar, a deținut multe monede de aur pe care le-a schimbat la Constantinopol, după care ea și fiica sa au văzut la Vasilie multe monede vechi, precum și o sumă de 116 mii ruble, cel mai probabil rezultate din aurul pe care ei l-au luat din același tezaur, în cadrul căruia până astăzi se conține mult aur și argint.

După cum cred ele, în acest subsol se găsește un cufăr cu banii schimbați, care a fost depozitat de fiul ei și că în această ladă se păstrează toate actele în baza cărora s-a realizat schimbul aurului vechi, adică toate documentele ce i-au fost date lui Vasile Văcari-Secară la Constantinopol.

Secretul hrubei descoperite de către ei poate fi aflat de la companiile lor, anume Constantin Dorojniță, Nicolai Ciobanu, Andrei Furtună și Nicolai Grosu și de la alți membri ai bandei lor.

Agafia Văcari-Secară a recunoscut că acum câțiva ani în urmă în casa ei, fiul său Vasilie i-a adunat pe toți capii bandei, noaptea, în casă, iar respectiva gașcă era formată din 74 persoane, care au făcut un legământ, de a da guvernului pivnița pe care ei o tainuiesc. Suplimentar, Agafia Secară a recunoscut că ea a dat unui evreu o bucată mare de aur turnat; acest evreu locuiește în târgul Cornești, iar numele și familia acestui evreu o vor preciza și o voi comunica Excelenței Voastre.

Andrei Furtună și Nicolai Ciobanu, de asemenea, confirmă cele relatate de Agafia, declarând că în cufăr au pus documentele amintite mai sus, iar banda se străduie să ascundă lada în care, după cum ei cred, se află opt mii din banii schimbați și actele iscălite de ei.

Față de cele mai sus pomenite și arătate mă voi atârna cu toată seriozitatea și va fi sub supravegherea mea atentă, în taină și în secret de membrii bandei, pentru a afla adevărul; cu seriozitate și atenție urmăresc

această bandă, respectând procedura prevăzută de articolul 430, tomul 10, partea I, cartea a 3-a a Culegerii de Legi a Imperiului Rus.

În zilele ce urmează, voi purcede la interogarea lui Nicolai Ciobanu, Constantin Dorojneac, Andrei Furtună și a lui Nicolai Grosu, și a altor persoane și a bandei care au fost martori la cele tănuite, iar în caz de împotrivire din partea lor, vor fi arestați.

Toate detaliile cu privire la rezultatele obținute cu plecăciune le voi raporta Excelenței Voastre. În tunelul descoperit lucrările continuă și se vor continua sub supravegherea mea până la descoperirea completă și la găsirea aurului și argintului; personal vă voi informa printr-o telegramă, adresată Excelenței Voastre și domnilor miniștri și domnului guvernator al Basarabiei, precum și-n adresa Comisiei Arheologice Imperiale.

Iar până la sosirea autorităților la locul descoperirii, totul va rămâne intact.

Cu supunere rog pe Excelența Voastră ca, după ce veți primi telegrama mea, să-mi oferiți paza corespunzătoare.

Solicitant Toma Grigorievici Iurciuc.

Anul 1916, noiembrie 6 zile. Târgul Pârlița.

Idem, F. 279, inv. 1, dos. 460, f. 45-46v. (original).